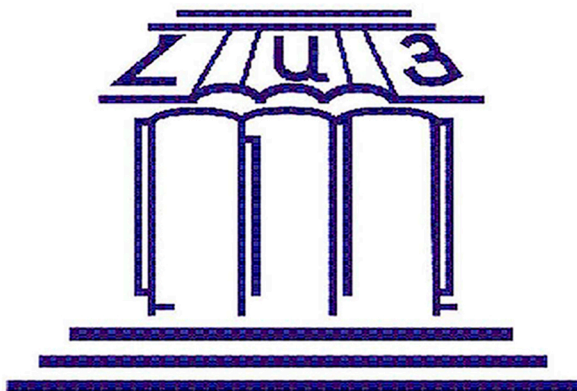

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

396

U-38

596
C-40

0 12 0 - 10

ԲԱՆՎՈՐՈՒՂՈՒ ՅԵՎ ԳԵՂՋԿՈՒՂՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 2

№ 2

Պոլեմարհեր բոլոր լեհերի, միացե՛ք!

ՄԱՐՏԻ 8-Ը 1925 Թ.

300
1728-44

ԿԼԱՐԱ ՅԵՏԿԻՆ

Հ. Կ. Կ. Կ. Կ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ե Ե Ր Ե Վ Ա Ն
1925

ԲԱՆՎՈՐՈՒՅՈՒ ՅԵՎ ԳԵՂՋԿՈՒՅՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

No 2

No 2

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՒ յԵՐԿՐՆԵՐԻ ՄԻԱԳՆԷ!

300

1728-44

APR 8 - 1925

Հ. Կ. Կ. Կ. Կ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

3 6 7 6 4 2 1

1925

1925

006
116-8231

ՏՐԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

Պատ. 2824

Գրառ. 1874

Տիրած 1000

ՖԼՈՐԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՈՒՀԻՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԻՆ
ՅԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՏՈՆԸ ՅԵՎ
ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մարտի 8-ին, միջազգային կոմունիստական այս տոնի օրն, աշխարհիս բոլոր ծայրերում, կարմիր դրոշակների տակ բարձրանում են հաղարավոր, միլիոնավոր կին աշխատավորներ. նրանք հեղեղի նման թափվում են սերտորեն ձուլված յերկաթե շարքերով մեծ քաղաքների ծայրամասերը, հարուստների լայն ու լուսավոր փողոցները, նրանք դուրս են գալիս մարտի 8-ին վոչ իբրև խղճուկ ճնշվածներ, վորոնց հատուկ է միայն տանջվել ու համբերել, այլ դուրս են գալիս այդ պրոլետարական տոնի օրն իբրև բողոքողներ, իբրև կոփող մարտիկներ, ցուցադրելու համաշխարհային բուրժուազիայի առաջ իրենց ուժը և իրենց հեղափոխական կամքը:

Մարտի 8-ի տոնը սահմանվեց 1910 թ. Կլարա Յետկինի առաջարկությամբ կին սոցիալիստների 2-րդ կոնֆերանսում, վորը տեղի ունեցավ Կոպենհագեն քաղաքում, իբրև մի միջոց հետաձուգ քանվորուհիների գիտակցությունը բարձրացնելու համար: Այդ շրջանում բանվորուհիները դուրս ելին միանգամայն դասակարգային գիտակցությունից և ընկնում էին բուրժուական կանանց ֆեմինիստական շարժման ազդեցության տակ, վորոնք կեղծ պաշտպաններն էին հանդիսանում բանվորուհիներին: Յերկարատև տարիների վորձը, համոզեց, վոր իսկապես մարտի 8-ն ամենալավ ազդեցություն միջոցն է կին աշխատավոր ժասանների դասակարգային գիտակցությունը բարձրացնելու և նրանց մեջ հեղափոխական կամք կոփելու համար: Ամեն տարի նոր ու նոր միլիոններ յերկար ու ձիգ շարքերով գալիս, համախմբվում էին մարտի 8-ի դրոշակի տակ, գիտակցելով, վոր միմիայն

հեղափոխական ճանապարհով, բանվոր դասակարգի հետ միասին, աշխատավոր կիներ պիտի փնտրե իր ազատագրումը. այս գիտակցությունը քանի գնում, ավելի խորանում ու բարձրանում եւ Աշխարհիս բոլոր ծայրերում, սկսած ճաղատամիտ ու քաղաքակիրթ արեւմտյան յերկրներէ մինչեւ արեւելքի խոր անկյուններն այսօր՝ մարտի 8-ին միլիոնավոր աշխատավորուհիների շրթունքներից պիտի հնչէ. «Կեցցե խորհրդային իշխանությունը՝ միակ ազատարարն աշխատավոր կնոջ»։ Այսօր՝ մարտի 8-ին թե արեւմտյան և թե արեւելյան յերկրներում միլիոնավոր աշխատավորուհիներ կանգնած կարմիր դրոշակի տակ, իրենց աչքերը հառել են դեպի հեռավոր հյուսիսը, վորտեղից առաջին անգամ հնչեց ազատութեան ձայնը հոգեւոր ճնշված աշխատավորուհու և վորտեղից աշխատավորուհու մութ ու խավար կյանքի մեջ առաջին անգամ ընկավ ազատութեան ավետող լուսավոր ճառագայթը։

Այս 15 տարվա ընթացքում, զանազան յերկրներում աշխատավոր կանայք, մարտի 8-ին գուրս են յեկել, դանադան լողունգներով, նայած քաղաքական մոմենտին, բայց այդ բոլոր իրենց առաջադրած պահանջներն ունեցել են մի ընդհանուր միտք ու նպատակ՝ բարեփոխել տնտեսապես աշխատավոր կնոջ վիճակը, լայնացնել նրա իրավունքները, բարձրացնել աշխատավոր կնոջ դասակարգային գիտակցությունը, պատրաստել նրանից հեղափոխական զինվոր, կոչ անել նրան դեպի կռիւ, կոմունիզմի վեհագոյափառի համար։

Այսօր մարտի 8-ին, բոլոր յերկրների բանվորուհիներն ու գեղջկուհիները պիտի գուրս գան ալ կարմիր դրոշակներով, վորոնց վրա պիտի գրված լինեն իլյիշի պատգամները. պատգամներ, վորոնք պետք է բաց անեն աշխատավորուհու առաջ վերջնական ազատագրման ճանապարհը։

ՄԱՐՏԻ 8-Ը ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

Ինտերնացիոնալի գեղեցիկ ու հարազատ հնչյունների տակ բազմաթիվ միտինգներում, ժողովներում, ակումբներում, խրճիթ-ընթերցարաններում, գեղջկուհու անկյուններում, հանգիստավոր կերպով պիտի տոնեն խորհրդային Միութեան բանվոր գեղջկուհիները, բատրակ կանայք իրենց ամուսինների, իրենց կոմսոմոլ զավակների, պիտերների հետ իրենց նվիրական հաղթական տոնը մարտի 8-ին։

Խորհրդային բոլոր յերկրներում, աշխատավորուհիներ թոթափել է իր վրայից դարավոր ստրկութեան շղթաները։ Պրոլետարիատի զիկտատուրան սահմանել է լիակատար ու հավասար իրավունքներ կնոջ և տղամարդու համար։ «Բոյլշևիկյան խորհրդային հեղափոխությունը արմատից կտրում է ճնշման, անհավասարութեան հետքերը այնպես խորը, վոր աշխարհիս յերեսին և վոչ մի կուսակցություն, և վոչ մի հեղափոխություն չի համարձակվել այդ անել», — ասում է ընկ. Լենինը։

Պրոլետարիատի զիկտատուրան լայն բաց է արել աշխատավոր կնոջ առաջ բոլոր խորհրդային, պրոֆեսիոնալ, կոպերատիվ հիմնարկութեանները և հրա վիրում է կնոջը մասնակցել վոչ միայն յերկրի շինարարութեան, այլ և յերկրի կառավարութեան. «ամեն մի խոհարարուհի պիտի սովորի յերկիրը կառավարել» — ասում է ընկ. Լենինը և ավելացնում է — «կնոջ ազատագրման գործը իրենց կանանց գործն է»։ Խ. իշխանությունը մշակել է մի շարք դեկրետներ, որենքներ, վորոնք պաշտպանում են կնոջ աշխատանքը ամենալայն իմաստով։ Մայրութեան և մանկութեան պաշտպանութեանը ինչպես և հասարակական հիմնարկների՝ մսուրների, մանկական պարտեզների, հասարակական ճաշարանների և այլ նույնանման կնոջն ա-

զատագրող հաստատութիւնները կազմակերպութիւնները թորհրդային իշխանութիւնը համարում ե իր ամենահիմնական պարտականութիւններէց մեկը: Այս հիմնարկութիւններն են այն քարերը, աղույսները, վորոնք անհրաժեշտ են կոմունիզմի կառուցման համար: Ամեն մի աշխատավորուհի պիտի գիտակցե, վոր միակ արգելքը կյանքի մեջ իրականացնելու այս գեղեցիկ ծրագրները՝ մեր տնտեսական գրութիւնն է. վորպեսզի մեր յերկրի տնտեսական գրութիւնը բարձրանա՝ անհրաժեշտ է, վոր մեր յերկրի բանվորն ու գյուղացին ձեռք-ձեռքի տված դուրս գան իբրև յեռանդուն գիտակից շինարարներ ու միասին իրենց աշխատանքով հարստացնեն ու ճոխացնեն մեր յերկիրը: Նրանք են տեր ու տիրական ու պատասխանատու մեր յերկրին: Բանվորուհին և գեղջկուհին պիտի գիտակցեն, վոր յերկրի տնտեսութեան բարձրացնելը կապված է կնոջ ազատագրման խնդրի հետ:

Այս գիտակցութիւնը պիտի ստիպե բանվորուհուն և գեղջկուհուն վարել իր ամբողջ ուշադրութիւնը, թափել յեռանդը և աշխատանքը, բաղխել ու մտնել բոլոր հասարակական հիմնարկներէ դռները, մասնակցել յերկրի շինարարական գործին, ու այդպիսով արագացնել նոր կյանքի կառուցումը: Թորհրդային յերկրներէ աշխատավորուհու Մարտի 8-ի իր միջազգային տոնի օրը, իբրև հիմնական լոգունգ պիտի ցուցադրե հետեյալը. — «բանվորուհիներ և գեղջկուհիներ, հիշեցեք ձեր մեծ ուսուցչի ու բարեկամի՝ Իլիչի ավանդները, մտեք ընկ. Լենինի կուսակցութիւնը, սեղմեցեք ձեր շարքերը Թորհրդային իշխանութեան շուրջը, մասնակցեք յերկրի շինարարութեան, արագացրեք կոմունիզմի մոտեցումը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՅԵՎ ՍԱՐՏԻ 8-Ը

Հայաստանի աշխատավորուհին շնորհիվ պատմական, սոցիալական և տնտեսական պայմանների, շատ հետ է ֆնացել թե մտավորապես և թե քաղաքականապես: Յարական կառավարութիւնը աշխատել է նրան պահել մութի ու խավարի մեջ, խեղդել նրան իր նահապետական ստրկացնող սովորութիւններէ, նախապաշարմունքներէ մեջ: Դաշնակցական կառավարութիւնը վռնչով չփոխեց նրա գրութիւնը, այլ ընդհակառակը՝ ավելի թշվառացրել է նրան: Շնորհիվ մի շարք կոտորածների, յեղրայրապան պատերազմների, վորոնց յետեւ չառնեք հեղինակը, դունե գլխավոր պատճառը յեղել է Դաշնակցութիւնը, հայ աշխատավորուհու աչքից, տարիներ շարունակ, չի ցամաքել արտասուքը:

Խ. իշխանութեան ամենագլխավոր նպատակն է բարձրացնել, բաշել գեպի շինարարութիւնը, մասնակից անել քաղաքականութեան, հրավիրել գեպի նոր կյանք, ամենաճշգրիտ հետամնաց մաստաները:

Խ. իշխանութիւնը հայ աշխատավորուհու կյանքի պատմութեան մեջ բացեց մի նոր եջ: Կոմ. Կուսակցութիւնը Հայաստանի խորհրդայնացումի գրեթե առաջին օրից, սկսեց իր առանձին ասպարատները՝ այն է կին-բաժինների միջոցով տանել հատուկ աշխատանք բանվորուհու և գեղջկուհու լայն մաստանների մեջ: Կին-բաժինների նպատակն է բարձրացնել հայ աշխատավորուհու մտավոր մակարդակը, զարգացնել նրան կուլտուրապես և քաղաքականապես, արթնացնել նրա գաղափարային գիտակցութիւնը:

Այս աշխատանքները վերջին տարվա ընթացքում բավական մեծ ծավալ են ստացել և ավելի խորն են թափանցել: Բայց պետք է նկատել, վոր Հայաստանում կան շատ խուլ անկյուններ, մութ ու խավար գյուղեր, վորտեղ գեղջկուհին, չնայած Թորհրդային իշխանութեան նրան տված լայն իրավունքներին, շարունակում է տա-

ռապել նահապետական սովորութիւններ, մութի ու խավարի ճանկերի մեջ:

Վորպեսզի նսարավոր լինի կռիւն այդ բոլորի դեմ, անհրաժեշտ է, վոր ինքը Հայաստանի աշխատավորուհին ցույց տա մեծ ինքնագործունեութիւն, գիտակցե իր վիճակը:

Հայաստանի աշխատավորուհի, դու գանձում ես կիսա-ձորտական վիճակի մեջ, դու հավասար տնդամ չես համար-վում նույն իսկ օր ընտանիքի մեջ, դու ծածկում ես քո քիթը և յերեսը, ամաչում ես խոսել քո տան մեծերի հետ, փակ-ված ես քո տան չորս պատերի մեջ, կտրված գրախ աշխարհից, դու ստրուկ ես. քո ոջախի, քո որսորցի, քո տգիտութեան շնորհիվ զրկում ես ուսումից քո զավակ-ներին, մանավանդ աղջիկներին, վորոնց չես ուղարկում դպրոց, արգելում ես նրանց մանել պիտեքներ (պատկոմա-կան) շարքերը, վորտեղ նա փոքր հասակից պիտի պատ-րաստվի նոր կյանքի համար, վոր քեզ նման խեղճ ու կրակ չը լինի այս աշխարհիս վրա: Հայաստանի աշխա-տավորուհի, զարթիր, սթափվիր, ճանաչիր քո բոլոր իրա-վունքներն ու պարտականութիւնները, վերացրու առու-ջին հերթին քո միջից անգրագիտութիւնը, ձեռք բեր զանազան գիտելիքներ, սովորիր զանազան արհեստներ, բարձրացրու քո աշխատանքի վորակը. վորքան շատ լինի քո գիտութիւնը, վորքան բարձր լինի քո աշխատանքը, այնքան հեշտ կլինի բարեկամել քո տնտեսական վիճա-կը, հարստացնել քո յերկիրը: Խ. իշխանութիւնը բաց է արել լիկկայաններ, խրճիթ-ընթերցարաններ, ակումբներ, գեղջկուհու անկյուններ, ամեն տեսակի հիմնարկներ, վո-րոնք պիտի զարկ տան քո մտավոր ու քաղաքական զար-գացման. գնա մտիւր բոլոր այդ բաց դռները: Մար-տի 8-ի տոնին հայտարարիր կռիւ քո բոլոր թշնամի-ների դեմ, այսինքն մթութեան, խավարի ու բոլոր նա-խապաշարմունքների դեմ:

Հայաստանի գիտակից աշխատավորուհիներ և ուսուց-չուհիներ, ձեզ վրա դրված է խոշոր պարտականութիւն՝ ուղեկցել ու առաջ տանել ձեր հետամնաց քույրերին:

Գիտակից բանվորուհիներ և գեղջկուհիներ, մտեք իլլիչի կուսակցութեան մեջ, սեղմեցեք ձեր շարքերը Խորհրդային իշխանութեան շուրջը:

Վտար յելեք դեպի կռիւ, դեպի հաղթանակ, Հայաս-տանի աշխատավորուհիներ, այսօր՝ Մարտի 8-ին միաց-րեք ձեր ձայնը խորհրդային յերկրների աշխատավորու-հիներին, հրավեր կարդացեք արևմուտքի կապիտալի ծանր լծի տակ տանջվող ձեր քույրերին, ձեռք տվեք արևելքի ստրկուհի քույրերին, գոչեցեք նրանց բոլորին կոմունիստական ինտերնացիոնալի կարմիր դրոշի տակ: Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն է, վոր պիտի տանի ամբողջ աշխատավորական մարդկութիւնը դեպի վերջնա-կան ազատագրում: Ձեզ են կանչում իլլիչի պատգամնե-րը, վտար յելեք մատաղ աղջիկներ, պաարաստվեցեք բռնել ձեր հին մարտիկների տեղը: Ձեր միջազգային որը տանում է ձեզ դեպի կոմունայի լուսավոր կյանքը:

ԿԵՅՅԵ Մարտի 8-ը՝ միջազգային կոմունիստա-կան որը բանվորուհու և գեղջկուհու:

ԿԵՅՅԵՆ համաշխարհային բանվորուհիները և գեղջկուհիները:

ԿԵՅՅԵ Հայաստանի գիտակից աշխատավորուհին:

ԿԵՅՅԵ Լենինի գմի կարմիր դրոշը:

ՄԱՐՏԻ 8-Ի ՏՈՆԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐ-ԿՐՆԵՐՈՒՄ

Բոլոր կապիտալիստական յերկրներում, ինչպես Գեր-մանիայում, Ֆրանսիայում, Բուլղարիայում, Իտալիայում և այլ յերկրներում թագավորում է դեռ ևս կապիտալը, իշխում է բուրժուազիայի դիկտատուրան: Կապիտալը շարունակում է իր արշավանքը բանվոր դասակարգի դեմ,

բուրժուազիան քաղցածների բերաններից խլում է նրանց վերջին հացի կտորը: Զարգացել են յերկու ծայրահեղություններ՝ մի կողմից ճոխություն, հարստություն, մյուս կողմից ծայրահեղ չքավորություն, քաղց ու ծարավ: Քաղցը այս յերկրներում առաջ է յեկել վոչ իբրև տարերային աղետ, ինչպես Ռուսաստանում 1921-1922 թվերին, այլ նա հետևանք է այն լպիրշ քաղաքականության, վոր տա-նում է բուրժուազիան. այստեղ քաղցը վաղաժամ գերեզման է իջեցնում հազարավոր աշխատավորներին, կանանց և յերեխաներին: Այս յերկրներում ամբողջ ներքին ու արտաքին քաղաքականությունը տարվում է այն ուղղու-թյամբ, վոր, վորքան կարելի յե, այնքան շատ հարստահարեթյամբ, վոր, վորքան կարելի յե, այնքան շատ հարստահարեթ աշխատավորին, ճնշել չունեվորին, ծծել ու քամել աշխա-տավոր կնոջ արյունն ու քրտինքը: Այս կապիտալիստա-կան յերկրներում, վոտնակոխ է արված հեղափոխություն. արյան գնով ձեռք բերված պրոլետարական նվաճումները ինչպես 8 ժամյա աշխատանք, վորոշված աշխատավոր՝ Այստեղ կապիտալիստները շնորհիվ իրենց տնտեսական ուժի, պետական ձանապարհով վոչնչացրել են բոլոր այն որենքները, վորոնք պաշտպանում էին աշխատավոր կնոջ շահերը, և նրանց փոխարեն հրատարակել նոր որենքներ, վորոնց շնորհիվ կարելի կը լինի ավելի ուժեղ կերպով շահագործել կնոջ աշխատանքը: Ինչ վերաբերում է կնոջ հավասարության, այս ուղությամբ և վոչ մի քայլ չի արվում, Ֆրանսիայում, Իտալիայում, Բելգիայում կինը մինչև այժմ զրկված է ընդհանուր հավասար ձայնա-տվությունից. կան կապիտալիստական յերկրներ, վորտեղ այդ իրավունքները վերապահված են վորոշ հարուստ կա-նանց, ինչպես Անգլիայում. նույն տեսակի սահմանված ձայնատվություն անցկացնելու արամադիր են մի շարք այլ յերկրներ՝ ինչպիս Իտալիան: Ծնշվածների միակ պաշտ-պանը այս յերկրներում, այն է կոմունիստական կուսակ-ցությունը, կոմունիստները յենթարկված են ամենատու-

կալի հալածանքների ու վայրագությունների: Գտնվելով բուրժուազիայի յերկաթե կրունկի տակ, կապիտալիստա-կան յերկրների աշխատավորուհիները Մարտի 8-ին պիտի դուրս գան զանազան տնտեսական պահանջներով. ինչպես սոցիալական ապահովության, կնոջ աշխատանքի պաշտ-պանության, ընդհանուր ձայնատվության իրավունք և սրա նման իրենց տեղական պահանջներից բղխած լոգունգնե-րով: Այս պահանջների հետ միասին, Մարտի 8-ին, կա-պիտալիստական յերկրների աշխատավորուհիները պիտի դուրս գան մի շարք լոգունգներով, վորոնցով պիտի հայտնաբերեն իրենց հեղափոխական կամքը: Հոկտեմբեր-յան մեծ բոցի կայծերը չեյին կարող շտարածվել աշ-խարհիս հեռավոր անկյունները: Այսոր՝ Մարտի 8-ին արևմուտքի բանվորուհիները, ընդհանուր պրոլետարիա-տի հետ միասին պիտի գոչեն «կեցցե Սորճդային իշ-խանությունը», «կեցցե պրոլետարական դիկտատուրան», «կոչի սպիտակ տերորը», «կեցցե 3-րդ Ինտերնացիոնա-լը»: Այսոր Մարտի 8-ին, կապիտալիստական յերկրների աշխատավորուհիները պիտի վողջունեն Լենինգրադի բան-վորուհիներին և գեղջիկուհիներին, վորոնք 7 տարի սրա-նից առաջ, Մարտի 8-ին իրենց ամուսինների, յեղբայր-ների ու զավակների հետ միասին կռիվ սկսեցին ցարի ու բուրժուազիայի դեմ, և ապա, նույն թվի Հոկտեմբե-րին բարձրացրին իւ իշխանության կարմիր դրոշմ:

ՄԱՐՏԻ 8-Ը ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

Ռուսաստանի պրոլետարական մուրճի հուժկու հար-վածները, արձագանք են գտել նաև Հեռավոր Արևելքում: Արևելյան տանջված, հարստահարված աշխատավորու-թյունը այսոր վտառի յե կանգնել թե իր յերկրի ու ոտար յերկրների կապիտալիստների դեմ, վորոնք հարստահարում

կեղեքում են իրենց յերկիրը: Արևելյան յերկրներն ազգային ազատագրման շարժման մեջ արևելքի կինը սկսել է ցույց տալ իր վորոշ մասնակցութիւնը: Չինաստանում, Ճապոնիայում, Հնդկաստանում և այլ արևելյան յերկրներում հազարավոր աշխատավոր կանայք գործադուլների ժամանակ ոգնող են հանդիսանում բանվոր դասակարգին և յեռանդով մասնակցում են բանվորական բոլոր շարժումների մեջ: Բայց չպետք է մոռանալ այն հանգամանքը, վոր այդ յերկրներում կանանց ճնշող մեծամասնութիւնը գտնվում է կրկնակի ու յեռակի ստրկութեան մեջ. նա ստրուկ է թե՛ քնտանիքում և թե՛ հասարակութեան մեջ: Կինը արևելյան յերկրներում դեռ չի ճանաչված իբրեւ ինքնուրույն եյակ. նա համարվում է իր ամուսնու սեփականութիւն, վորը կարող է գնել ու ծախել նրան ինչպես մի իր: Նա զուրկ է ամեն տեսակ քաղաքացիական ու մարդկային իրավունքներից: Շնորհիվ դարավոր կրօնական նախապաշարմունքների — սովորույթների ու ավանդների՝ նա մինչև այժմ ստիպված է ծածկել իր դեմքը և իրավունք չունի նայելու նույնիսկ արևի փայլուն ճառագայթներին. այս նախապաշարմունքները, սովորութիւններն ու ավանդները դարերի ընթացքում խոր ազդեցութիւն են թողել նրա մտածողութեան վրա և առաջ են բերել նրա մեջ ստրկական հոգի. այնքան խորն է այդ ազդեցութիւնը, վոր նույն իսկ սովետական արևելքում, ուր կինը ստացել է ամեն իրավունքներ, բայց դեռ նա շարունակում է մնալ ստրուկ ու դառնալ առարկա ծախելու և գնելու: Արևելյան այս դարավոր ստրկունքին, Մարտի 8-ի միջազգային տոնի ուրը, պիտի բարձր և հուժկու բարձրացնի իր բողոքի ձայնը, կալիմի (վաճառքի), չադրի և բոլոր կրօնական նախապաշարմունքների և ավանդների դեմ: Այս պիտի լինի հիմնական լոզունգը արևելքի կնոջ:

ՔԱՂԱՔԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԻ ԿԱՊԻ ԽԸՆԴ- ՐՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՈՒՀՈՒ ԴԵՐԸ

Մեզ մոտ՝ Հայաստանում 4 տարի, իսկ Ռուսաստանում 7 տարուց ավելի յե, վոր իշխանութիւնն անցել է բանվորների և գյուղացիների ձեռքը: Բայց վոչ վոր չպիտի մոռանա, վոր դա ձեռք չի բերվել հեշտութեամբ: Քրտան և հինգ տարուց ավելի, Ռուսաստանի բանվորները պայքարել են այդ նպատակի համար, շատերը աքսորվել Սիբիր, մահացել բանտերում կամ կախաղանների վրա, շատ-շատերը 1905 թվի հեղափոխութեան և կամ գործադուլների ժամանակ սպանվել փողոցներում, կռվի դիրքերի վրա:

Դժվար եր և 1917 թվի հոկտեմբերյան հեղափոխութեան սկզբի տարիները: Բանվորներն ու գյուղացիները դեռ պետութիւն կառավարելու մեջ անփորձ էյին, իսկ յերկրի տնտեսութիւնը քայքայված, բանվորն ու բանակը սոված և վոչ մի տեղից ել ոգնութիւն չէյին ստանում: Այս բոլորի հետ, Խորհրդային իշխանութեան դեմ կռվում էյին հին՝ ցարական պաշտոնյաները, ոֆիցերները, գեներալները, քաղաքներում ապրող հարուստ և ուսում առած մարդիկ, գյուղում տերտերն ու կուլակը:

Ամենից վատը նա եր, վոր մեր այս բոլոր թշնամիներին հացով, գինքով և փողով ոգնում էին Յեվրոպայի բուրժուական պետութիւնները:

Խորհրդային իշխանութիւնը, համեմատած իր թշնամիների ուժերի հետ՝ թեև շատ թույլ եր, բայց շնորհիվ բանվորների և գյուղացիների կազմակերպվածութեան և միացյալ ուժերին՝ նրանք կարողացան հաղթող դուրս գալ այդ կռիւմ: Մեր արտաքին թշնամիները հուսա-

հատվեցին ու ասացին «Խորհրդային իշխանությունը գեներալի ուժով հաղթել չի կարելի, պետք է նրան տնտեսական պաշարման յենթարկել, չթողնել վոր խորհրդային յերկրներին վոչ վոք ոգնություն ցույց տա, և ալդալիսով սովածությունից նրանք անձնատուր կը լինեն»:

Քաղաքացիական կռիվները վերջացան, ել չեր լըսվում հրացանի և թնդանոթի ձայնը: Բանվորն ու գյուղացին սկսեցին իրենց շինարար աշխատանքը, բայց այս անգամ սկսվեց տնտեսական կռիվը:

Այս կռիվն ավելի յեր դժվար, քան գենքով կռիվը: Վորովհետև յերբ իշխանությունը բանվորների և գյուղացիների ձեռքն անցավ, յերկրում ամեն ինչ քայքայվել եր ու քանդվել:

Պատերազմի և քաղաքացիական կռիվի ընթացքում, Ֆարրիկաներն ու զավոդները գադարել եյին աշխատելուց, վոչնչացել եր գյուղացիների տնտեսությունը, քարածուխ և նավթ չեր ստացվում, իսկ յերկաթուղին գրեթե չեր գործում:

Այսպիսի դժվարին պայմաններում, բանվորները և գյուղացիներն ունենալով հեղափոխական վճռականություն, իրենց հաղթանակի վրա հավատք և յերկաթե կամք, նրանք մի կողմից կռվեցին, մյուս կողմից աշխատեցին բարձրացնել յերկրի տնտեսությունը:

Հարկավոր եր զավոդներում աշխատող բանվորներին, ֆրոնտում կռվող կարմիր բանակայինին և պետական ֆրոնտային կերակրել, հարկավոր եր գյուղացուն ոգնել իր ավերված տնտեսությունը վերականգնելու:

Հիմա բացի կռիվից, վոր չկա, մյուս խնդիրները մընում են նույնը: Հարկավոր է, վոր գյուղացուն ոգնենք: Հակառակ դեպքում այդ ոգնությունը գյուղի հարուստից և կուլակից ստանալով, չքավոր և միջակ գյուղացին կընկնեն նրանց ազդեցության տակ:

Յեթե բանվորը չաշխատի գյուղատնտեսության

բարձրացման համար, յեթե նա չոգնի գյուղացուն, վոչ միայն գյուղացին կընկնի կուլակի ազդեցության տակ, այլ և բանվորը հնարավորություն չի ունենա այսպիսի գյուղացիական յերկրում, քաղաքի Ֆարրիկն ու զավոդը շարժման մեջ գնել: Իսկ առանց զավոդի ու Ֆարրիկի չենք կարող վոչ լրիվ ազատագրվել բուրժուաների լծից և վոչ ել կարող ենք կոմունիստական կարգեր ստեղծել:

Առանց գյուղատնտեսության զարգացման, առանց գյուղացիության ակտիվ մասնակցության, բանվորը մենակ այսպիսի պայմաններում, չի կարող այդ բոլորը իրագործել:

Հեղափոխության ծանր և դժվար որերին ինչպես գյուղացին եր, վոր ոգնեց բանվորին գենքով և հացով, հիմա տնտեսական այս կռիվում գյուղացին, նույնպես իր շահի տեսակետից ոգնության պետք է հասնի բանվորին:

Հարց է ծագում, հապախնչպես է ոգնելու գյուղացին:

Խորհրդային իշխանությունը գյուղում ունի կոոպերատիվ խանութներ՝ չարչիների դեմ կռվելու, գյուղատնտեսական կոոպերատիվներ,՝ ռանչպարին ոգնելու, փոխոգկոմներ՝ փոխանակ չքավոր գյուղացին նեղ ժամանակ կուլակներից ոգնություն խնդրելու, փոխոգկոմների միջոցով նրանց ոգնելու, խրճիթ-ընթերցարաններ՝ գյուղացուն տերտերների և հմայիլ բաց անողների գիտությունեց ազատելու և իսկակաւ ուսում տալու, գրագետ դարձնելու համար:

Գյուղում ունենք նաև խորհուրդներ, վորպեսզի առաջվա նման գյուղը մի մարդ չկառավարի, այլ գյուղի կողմից ընտրված և ընտրողների առաջ պատասխանատու խորհուրդը՝ վորոնք պետք է լինեն չքավոր և միջակ գյուղացիներ:

Ահա այս բոլորը, վորոնց միջոցով մեր իշխանությունը ուղղում է տնտեսական այս դժվարին կռիվից հաղ-

Թող դուրս գա: Իսկ մենք կը հաղթենք այն ժառանգի-
րերը գյուղացին փոխանակ մասնավոր առևտրականից
ապրանք վերցնելու, կանգամադրվի իր գյուղի կամ շրջա-
նի կոպերատիվին, կը կազմակերպվի իր փոխօգնականների,
խրճիթ-ընթերցարանների և գյուղխորհուրդների շուրջը,
կուժեղացնի նրանց: Յերբ մեր գյուղացին զրազեա կը
դառնա, կուժեղացնի իր փոխօգնումը և կոպերատիվը,
յերբ գյուղացիութունը խորհուրդների միջոցով կառա-
վարել սովորի, այդ բոլորից հետո մեր գյուղատնտեսու-
թյունը կը բարձրանա, գյուղացին կը հարստանա, հետևա-
բար նա ոգնության կը հասնի մեր քաղաքների զավոդ-
ներին և ֆաբրիկաներին:

Քաղաքի և գյուղի կապը պիտի ստեղծվի այն ժա-
ռանակ, յերբ բանվորը ոգնի գյուղացուն, իսկ գյուղացին
բանվորին ու գնա նրա ցույց տված ճանապարհով:

Ահա այս քաղաքի և գյուղի կապի խնդրում աշխա-
տավոր գեղջկուհին մեծ անելիքներ ունի:

Խորհր. իշխանությունը կանանց և տղամարդկանց
միջև կատարյալ հավասարություն հաստատելով, կնոջ
համար ստեղծվել են բոլոր հասարակական գործերում
ակտիվ աշխատելու հնարավորություններ:

Պետք է ոգտագործել բոլոր միջոցները: Աշխատա-
վոր գեղջկուհին առանց քաշվելու պետք է մտնի գյուղ-
խորհուրդների, փոխօգնականների մեջ և տղամարդու հետ
հավասար յերկիրը կառավարել սովորի: Գյուղացի կինը
պետք է ակտիվ մասնակցի գյուղական կոպերատիվներին,
աշխատի կոպերատիվ խանութներում, ուր նրանք հա-
ճախ ավելի բարեխիղճ են աշխատում քան տղամարդիկ:
Գեղջկուհին պետք է կազմակերպվի պատգամավորական
ժողովների մեջ, վերացնի իր անգրագիտությունը, վո-
րովհետև առանց գրագետ դառնալու այդ բոլոր աշխա-
տանքները չի կարելի կատարել:

Քաղաքի և գյուղի կապը, բանվորի և գյուղացիի
կապը, գյուղացիության միությունը ընդգեմ բուժ-
ընդհանրության ավանդներից մեկն է, վոր մեզ թողել է:
Ամեն մի աշխատավորուն հի այդ կապի և միության մեջ
տեսնելով իր ազատագրումը Խորհրդային իշխանության
հաղթանակը, պետք է վոր կատարեն ընկ. Լենինի ավանդ-
ները: Պետք է կազմակերպված դուրս գան, իրենց մաս-
նակցությունը բերելու բանվոր շահակարգի վարած այս
գլխավորին կռիվին, վորից կախված է Խորհրդային իշխա-
նության լինել կամ չլինելու հարցը:

Կարո Համդիլյան

ԿՆՆԱՆՑ ՇՆՐԺՈՒՄԸ ԱՐԵՎԵԼ ՓՈԽՄ՝)

Արեւելքում - Տաճկաստանում, Պարսկաստանում, Յե-
գիպտոսում, Չինաստանում և ամեն տեղ, ուր դեռևս
իշխում են կալվածատերերն ու կապիտալիստները, ուր
գեռ Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Ամերիկայի կապիտալիստ-
ները նստած են արևելքի բազմամիլիոն աշխատավո-
րության մեջքին և ծծում են նրանց արյունն ու աշխա-
տանքի պտուղները, այնտեղ բանվորուն ու գեղջկու-
հին արհամարհված են, ճաշված ստրուկ ու գերի յես թե
ընտանիքում, թե պետության և թե հասարակության
առաջ: Աշխարհը դեռևս բանտ է նրանց համար ու իրենք
անխնայում գերի յեն նրա մեջ:

Սակայն Հոկտեմբերյան կայծերը չեյն կարող չհաս-
նել ստրուկներից ստրուկին, արևելքի աշխատավորու-
հուն: Հոկտեմբերյան կայծերն արդեն փռել են նրա մեջ
ազատագրման տենչը: Նա արդեն արթնացել է իր դա-
րավոր բնից, ստրկությունից, նա ուզում է դեն շարը-

1) Հոգվածը կազմելիս ոգտագործվել է ընկ. Վարիա Գաս-
պարյանի «Կանանց շարժումը արևելքում» գրքույկը: Վ. Տ.

տել նահապետական ընտանիքի բարացած կենցաղը, կրոնական մոլորեցնող հավատալիքները և դառնալ մարդկային տղամարդուն հավասար ընկեր, թե իրավունքներով և թե պարտականութիւններով:

Այս ապացուցում են վերջին տարիներս արեւելքում սկսված կանանց շարժումները: Այդ շարժումներին մասնակցում են վոչ միայն Տաճկաստանի, Յեզդիստանի, Զինաստանի, Կորեսայի և ուրիշ յերկրների ուսում առած, հարուստ դասակարգի կանայք, այլ ավելի ակտիվ ու վճռական մասնակցում են բանվորուհիներն, աշխատավորուհիներն ու գեղջկուհիները: Մենք նրանց տեսնում ենք թե աշխատանքի պայմանները բարելավելու համար կազմակերպված գործադուլավոր բանվորների շարքերում, թե բողոքի ցույցներում և թե փողոցային բաց կոնֆլիկտում, վորոնք ուղղված են յեվրոպական կապիտալի դեմ:

Այստեղ կծանոթացնենք Հայաստանի աշխատավորուհուն արեւելքի մի շարք յերկրների կանանց շարժումներին հետ: Կանգ կառնենք նաև, թե աշխատավորուհին ինչ պայմաններում է աշխատում արդյունաբերութեան մեջ:

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

Տաճկաստանում կնոջ աշխատանքի շահագործումը սկսված է 1908 թվին, յերբ տաճիկ նոր զարգացող բուրժուազիան հեղափոխութեան ճանապարհով վորոշ իրավունքներ ձեռք բերեց յերկրի կառավարութեանը մասնակցելու համար: Այդ թվականից հողագործական Տաճկաստանում սկսվում է կառաց-կամաց զարգանալ գործարանային արդյունաբերութիւնը: Նոր բացվող մանվածային, ձխախոտի, մետաքսի գործարաններում և ջուլահականոցներում արդեն աշխատում են կանայք: Որական 12 ժամ ամենաժանր պայմաններում աշխատելով՝ նրանք շատ չնչին են վարձատրվում, 1—4 պիաստր (մեկ պիաստրը ութը կուպեկ է):

Չնայած, վոր հետագա տարիներում կանանց թիվը քանի գնում ավելանում է, իսկ նրանց աշխատանքն էլ ավելի շահագործվում, սակայն մինչև 1914 թիվը, բանվոր կանանց մեջ չի նկատվում վոչ մի շարժում: 1914 թվի համաշխարհային պատերազմից հետո պատկերը փոխվում է:

Տաճկաստանում, ինչպես և ամեն տեղ, պատերազմը և նրան հետևող տնտեսական քայքայումը վոչ միայն քաղաքի աշխատավորուհուն, այլ և գեղջկուհուն ստիպում են թողնել ընտանեկան փակված կյանքը, յերեխաները և գնալ արդյունաբերական քաղաքներն ինքնուրույն աշխատելու և ապրուստի միջոցներ ձարելու: Այսպիսով մենք նրանց տեսնում ենք Անատոլիայի և Կոստանդնուպոլսի շրջանի ջուլահականոցներում, գորգի արհեստանոցներում, Ձմուռնիայի շրջանի մրգեր չորացնող գործարաններում, Բոուսայի սետաքսի արհեստանոցներում և այլն: Միայն Անատոլիայում 5—6 հազար բանվորուհիներ կան: Բացի դրանից, հազարավոր կանայք աշխատում են «կարմիր կիսալուսին» կոչվող ընկերութեան արհեստանոցներում, հարյուրավոր կանայք աշխատում են ծխախոտի ֆաբրիկաներում: Ներկայումս Տաճկաստանի բանվոր կանայք կազմում են բանվ ընկերի ընդհանուր թվի քսան տոկոսը, այսինքն հարյուր բանվորներից քսանը կին են: Թեև տաճիկ կինն արդեն աշխատում է յերկրի նոր զարգացող տնտեսական կյանքի վերաշինման գործին, բայց նա դեռևս քաղաքական վոչ ուի իրավունք չի ստացել: Թեև նա տան չորս պատերից դուրս է յեկել, սակայն գեռ իրավունք չի ստացել շաղրից ազատվելու:

Տաճիկ կինը ակտիվ մասնակցում է վերջին տարիները սկսած ազգային հեղափոխութեանը, վորը ուղղված է յեվրոպական բուրժուազիայի տիրապետութեան դեմ: Մասնակցելով ազգային ազատագրական պայքարին, նա միաժամանակ իր քաղաքական իրավունքի խնդիրն է

բարձրացնում, պահանջում ե չադրի վերացումը և այլ կրոնական սովորություններ, վորոնք նրան միայն ստերկացնում են:

Տաճկաստանում նոր զարգացող կոմունիստական կուսակցությունը աշխատանք ե տանում նաև կանանց շրջանում, դեկավարելով ընկ. Լենինի ավանդներով՝ վոր յուրաքանչյուր բանվորական դասակարգային պայքար հաղթությամբ չի վերջանա, յեթե աշխատավոր կանայք չեն մասնակցում այդ կռվին:

Յ Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Ո Ւ Մ

Յեզիպոսի խոշոր արդյունաբերություն—շաքարի, բամբակի, ծխախոտի գործարաններում մեծ թվով կանայք են աշխատում: Բանվորուհիների թիվն ավելի մեծ ե արդյունագործական և տնայնագործական մանր արդյունաբերության մեջ:

Այստեղ ես գործում ե անգլիական կապիտալը, վորը բարեգործություն ու կուլտուրա մտցնելու անվան տակ կրկնակի ու յիռակի շահագործում ե կնոջ վարձու աշխատանքը:

Բեդվին բանվորուհիները որական աշխատում են 12 ժամից վոչ պակաս և ստանում են 5—6 պիաստր, մինչդեռ նույն աշխատանքի համար տղամարդիկ ստանում են 10—12 պիաստր: Լնգլիացիք շատ ճարպիկ կերպով շահագործում են նաև թափառաշրջիկ բեդվին կանանց աշխատանքը, նրանք գիտեն շատ գեղեցիկ գորգեր, կապերաներ, վերմակներ գործել, սփռույներ և ուրիշ ձեռագործներ նախշել: Անգլիացիք շատ եժան գնով աշխատեցնում են չորս հարյուրից ավելի բեդվինուհիների իրենց արհեստանոցներում և ահագին ոգուտներ են ստանում նրանց գեղեցիկ ձեռագործներից:

Յեզիպոսում կանանց շարժումը սկսվել ե դեռ ես քսան տարի առաջ, բայց մինչև 1919 թիվը այդ շարժ-

մանը մասնակցել են միայն Յեզիպոսի բուրժուաների կանայք: 1919—1920 թվին, յերբ Յեզիպոսի Անգլիայի դեմ ուղղված ազդային ազատագրական շարժումներն ուժեղանում են, այդ շարժմանն արդեն մասնակցում են պրոլետար կանանց մասսաները: Մենք նրանց տեսնում ենք գործադուլային ցույցերում, ուր շատ անգամ բանվորուհիներն ավելի շատ զոհ են գնում քան բանվորները: Տեսնում եմք տղամարդկաց հետ միասին փողոցներում դիրքեր փորելիս և այդ դիրքերում կռվելիս: Կանիթե քաղաքի փողոցներում սովորական բան ե դարձել կին ագիտատուրներին հանդիպելը: շատ հաճախ կազմակերպվում ե կանանց ցույցեր՝ «Կորչի Անգլիան» լոզունգներով: Այդ շարժումներին մասնակցում են նաև գեղջկուհիները, վորոնք ոգնում են իրենց ամուսիններին քանդելու հեռագրաթելերը, յերկաթուղագծերը, վորտեղով պետք ե անցնեն անգլիական զինվորներով ի գնացքները:

Ի հարկե, դեռ ես այդ շարժումները զուտ դասակարգային չեն: Յեզիպոսի բուրժուազիան, վորն ուղում ե իր ազդային արդյունաբերությունն ու կուլտուրան զարգացնել, ազատվլ Անգլիայի ֆաբրիկաններից՝ ոգտագործում ե կանանց այդ շարժումները: Բայց հեռու չե այն որը, վոր Յեզիպոսի աշխատավորուհին միացած յերկրի բանվորության հետ միասին իր զենքերը կուղղի ազդային բուրժուազիայի դեմ՝ լիակատար ազատագրվելու համար:

Չ Ի Ն Ա Ս Տ Ա Ն Ո Ւ Մ

Չինաստանում զլխավորապես զարգացած ե մետաքսի և մանվածալին արդյունաբերությունը, ուր աշխատում են ավելի շատ գյուղերից յեկած ալջիկներ ու կանայք, քան թե տղամարդիկ: Այստեղ պրոլետար բանվորուհիները 400,000-ից ավելի յեն հաշվվում: Բացի դրանից կան նաև տնայնագործներ, տնային ծառայողներ և

հույապակաս բառակուհիներ: Բանվորուհիների մեծ առկուսը կազմում են բառակուհիները:

Բանվորուհիների աշխատանքի պայմանները, վոր շրջանն էլ, վոր վերցնես, շատ ծանր են, խիստ շահագործվում են, վարձատրվում են տղամարդկանցից 60—70 տոկոսով պակաս և ամբողջովին կախում ունեն գործարանատերերից: Գործարանում բանվորուհին կատարյալ արուկ է: Ապրում է գործարանին կից առանձնացած հանրակացարաններում, որական աշխատում են 14—15 ժամ և իրավունք չունեն առանց կառավարչի թույլտվության հանրակացարանից դուրս գալու: Բացի վերոհիշյալ բնականուր ծանր պայմաններից, բանվորուհիները յենթակա յեն գործարանատերերի կողմից մշտական հալածանքի ու ծաղրանքի: Այստեղ մեջ կը բերենք տեղի ունեցող բազմաթիվ դեպքերից մեկը. վորը պարզ ցույց կտա, թե գործարանատիրոջ համար գրողի արժեք չունեն հարյուր հազարավոր աշխատավորուհիների կյանքերը: 1924 թ. փետրվարին Շանխայ քաղաքի մանվածային գործարանում հրդեհ է պատահում, գործարանի վարչութունը վախենալով գողութուններից՝ գործարանի դռները բաց չի անում և 200-ից ավելի բանվորուհիներ փակված մնալով հանրակացարաններում, կենդանի այրվում են:

Չինացի բանվորուհիները դեռ ևս չեն կազմակերպված պրոֆսիոնթյունների մեջ, սակայն նրանք սկսել են գործադուլներ կազմակերպելով կովել թե տեղացի և թե յեվրոպական կապիտալիստների դեմ իրենց դրությունը թեթեւացնելու համար: 1922 թ. կազմակերպվել է 50 ից ավել գործարաններում 14 գործադուլ, ուր մասնակցել են 30,000-ից ավելի բանվորուհիներ, այդ գործադուլներից հինգը վերջացել են հաղթությամբ, իսկ ինը պարտությամբ, ձերբակալվել են և բանտ են տարվել գործադուլի դեկավար բանվորուհիները: 1923 թ. կազմակերպ-

վել է յոթը գործադուլ՝ մասնակցությամբ 11,000 բանվորուհիների:

Ներկայումս Չինաստանի կոմունիստական կուսակցությունը ուժեղ աշխատանք է տանում մեծ քաղաքներում կենտրոնացած բանվորուհիների մեջ: Արդեն Չինաստանի բանվորուհիներն ավելի կազմակերպված են դուրս գալիս պայքարի կապիտալիստների դեմ, պահանջելով 8 ժամյա բանվորական օր, աշխատավարձի հավելում, աշխատանքի և մայրության պաշտպանություն և այլն: Չինաստանի բանվորուհիների կազմակերպված այս պայքարը ապահովված է, քանի վոր նրա ղեկավարը կոմունիստական կուսակցությունն է:

Հ Ն Դ Կ Ա Ս Տ Ա Ն Ո Ւ Մ

Հնդկաստանի հարստությունները շահագործում են անգլիական կապիտալիստները: Դեռ ևս 1911 թ. այնտեղ հաշվում էր 6 միլիոնից ավելի բանվորուհիներ: 1920 թ. Մադրաս և մյուս քաղաքներում կային 2.777 մանվածային գործարաններ: Իհարկե, այստեղ բանվորուհիների թիվը մի քանի անգամ ավելացել են: Հնդիկ բանվորուհու աշխատավարձը յերկու և յերեք անգամ պակաս է տղամարդու աշխատավարձից: Աշխատում են որական 11 ժամ և ավել:

Ավելի դժբախտ է հնդկուհու կյանքն ընտանիքում: Որենքով նա փակված կյանք է վարում, տղամարդկանց առաջ յերեսը ծածկում: Նույն որենքով հնդկուհին այրիանալու դեպքում իրավունք չունի յերկրորդ անգամ ամուսնանալու: Միչև որս պահպանվում է աղջիկներին շատ շուտ՝ 5 տարեկանից ամուսնացնելու սովորությունը: Այսպես 1911 թ. վիճակագրությունը պարզում է, վոր 5 տարեկան ամուսնացած կանանց թիվը հասնում էր 32.452-ի, իսկ այրիները 17.703 ի: Իսկ 5—10 ք տարեկան ամուսնացած կանայք յեղել են 2.213.778:

Հնդկաստանի կանանց շարժումները սկսվում են 1918—19 թթ.: Սկզբում այդ շարժումները ղեկավարում էին Հնդկաստանի ազգային-հեղափոխականների կանայք, փորի պատճառով ել բանվորունիների պայքարը դասակարգային չէր:

19 8 թ. Հնդկաստանի մանկեղան կանանց կոնֆերենցիան կոչ է արատարակում բազմակնություն դնել:

1921 թ. ազգային ազատության շարժումները հաջողությամբ համար բանվորունիների և գեղջիկունիների մեջ ուժեղ ազդեցության չէ սկսվում: Նույն թվին հրավիրվում է Հնդկաստանի կանանց խորհրդակցություն, ուր մասնակցում են 600 ներկայացուցիչներ:

Կանայք մեծ չափերով մասնակցում են նաև լնդհանուր բանվորական գործադուլներին: Կանանց ձեռքակալությունները դառնում են այժման սովորական և մասնաշաղկապ, փոր հնդկական կառավարությունը 20.500 ու. է հատկացնում կանանց համար բան ու շինելու համար:

Հնդկաստանի ազգային-հեղափոխական և բանվորական շարժումների հետ ուժեղանում են նաև աշխատավոր կանանց շարժումները: Նրանք արդեն բռնել են դասակարգային ուղի, փորն ուղղված է թե տեղային և թե անգլիական բուրժուազիայի տիրապետության դեմ:

Չինաստանի բանվոր դասը բռնել է պայքարի ուղի դանապարհ, ուրեմն նրա հաղթությունն էլ ապահովված է:

Վ. Տ.

ՄԱՐՏԻ 8-Ի ՊԵՏԱՊՈԼԻՑՈՒՆԸ

1. ԵՐԲ ՅԵՎ ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՐ Ե ԿԱԶՄԱԿԵՐՄԱՍԾ «ԿԱՆԱՆՑ ՈՐԸ»

«Կանանց հարցով», կամ ուրիշ խոսքով կանանց քաղաքական իրավունք տալու խնդրով՝ զբաղվել են շատ բուրժուական և մանր մեղանական կուսակցություններ և ամենքն էլ իրենց տեսակետներով են մոտեցել այս հարցին: Կանանց հարցի մասնաշաղկապ շարժումն առաջ է բերում բուրժուական ֆեմինիստ կանանց շարժում, փորնց նպատակն էր քաղաքական իրավունք ստանալը և ահա այս ֆեմինիստակաները - բուրժուական սիվիլայի աշխատում են ամեն կերպ բանվորունիներին էլ իրենց կողմը քաշել՝ քարոզելով, փոր կանանց շահերը միևնույն են տղամարդկանց դեմ պայքար մղելու և հավասարությունն ձեռք բերելու համար: Բուրժուական ֆեմինիզմի ազդեցությունն տալի՝ մի քանի յերկրների բանվորունիների շարժումը թուլանում է և կրոմ է այդ շարժումը մի տեսակ հավասարությունն ձեռք բերելու մի պայքար: Սակայն բանվորունիների ավելի գիտակից մասը՝ հասկանում էր, փոր սիվիլ բանվորական շարժումն ուժեղացման, սոցիալիզմի ձգտելու պայքարում բանվորունին կր հասնի իր լիակատար ազատագրման: Այս ուղղությամբ ամենից շատ աշխատել է հայտնի կին կոմունիստ Կլարա Յետկինը՝ բանվոր դասի ջերմ պաշտպանը:

1909—1910 թվականներին կապիտալիստական յերկրներում աշխատող բանվորունիների թիվը բավական շատացել էր, բայց նրա՝ քանվում էին սարսափելի դրություն մեջ: Յեվ ահա սոցիալիստ բանվորունիների կոնֆերանսը Դիանիայի Կոպենհագեն քաղաքում՝ 1910 թ. վերջից, փոր բանվորունի աշխատավորների խնդրը, աշխատավոր կնոջ ընտանական իրավունքը, աշխատանքի ապահովագրություն և աշխատանքի վարձատրություն հավա-

սարությունը, ձեռք կարող են բերել միայն հեղափոխական կռվի նախապայմանով. այսինքն միայն սոցիալիզմին հասնելու դեպքում բանվորուհին կազմագրվի իր դատավոր նորությունից ինչ ճանձնագրերից: Յեզահա այս վորոման վորպես նշան հետագա պայքարի և նվաճումների համար. կարող Յևակինի առաջարկութեամբ կոնֆերանսը վորոշում է մարտի 19-ը հայտարարել միջազգային բանվորուհիների որ, և վոր միևնույն ժամանակ բոլոր յերկրների բանվորուհիները տոնեն այդ որը: Միջազգային բանվորուհիների որը ընտրել էին մարտի 19-ը այն պատճառով, վոր 1848 թ. այդ որը Պրուսիայի բանվոր-բանվորուհիները գինված դուրս են գալիս իրենց թագավորի դեմ և պահանջում են բանվորուհիներին քաղաքական իրավունքներ տալ. սակայն, ինչպես այդ ընդունված է արյունարբու թագավորների կողմից, Պրուսիայի բուրժուազիան, հանձնիս իր թագավորի, խեղդում է այդ ապստամբությունը և կոտորում է մի շարք բանվորուհիներ: Բայց հետագայում վորոշեցին միջազգային բանվորուհիներին որը տոնել մարտի 8-ին: Առաջին անգամ 1911 թ. այս որը տոնեցին Ամերիկայի բանվորուհիները, և ապա հետզհետե սկսեցին տոնել նաև մյուս բուրժուական յերկրների բանվորուհիները:

Այդ որը բոլոր մեծ ու փոքր քաղաքներում, բանվորուհիները կարմիր դրոշակներով կազմակերպում էին շքերթներ. բանվորուհիները յերկար ու ամուր շարքերով, հպարտութեամբ, ուրախ հեղափոխական յերգերով և լողունգներով գոչում էին—«Եկցե միջազգային բանվորուհու համախառնությունը սոցիալիզմի պայքարում ու այսպիսով գրավում էին բուրժուազիայի ուշադրությունը: Մարտի 8-ի որվա միտինգները, շքերթները, լրագրները գրավում էին ամենահեռ ընկած բանվորուհիներին: «Սա մեր որն է, սա մեր սուսն է»—ասում էին ներանք ուրախութեամբ ու շտապում մասնակցելու ժողով-

ներին, միտինգներին: Առանձնապես լավ տոնվեց այդ որը Գերմանիայում և Ավստրիայում: Բանվորուհիներն որվա առթիվ լույս էին ընծայել մի հանդես—«Կնոջ ընտրական իրավունքը և կանանց որը» վերնագրով: Բոլոր քաղաքներում և գյուղերում կազմակերպվել էին ժողովներ և միտինգներ. այդ որը բոլոր դահլիճները լցված էին բանվորուհիներով. տղամարդիկ նստում էին տանը յերեխաներին պահելու, իսկ իրենց կանանց ուղարկում ժողովներին:

Ավստրիայում մարտի 8-ի որը, շքերթի ժամանակ, վորին մասնակցում էին յերեսուն հազար բանվորուհիներ՝ վոստիկանությունը փորձում է խլելու նրանց ձեռքից կարմիր դրոշակները, բայց բանվորուհիները քաջաբար դիմադրում են: Սոցիալիստ-դեպուտատները միջամտում են և ընդհարումը վերջանում է արյունահեղութեամբ:

Չնայած բուրժուական պետությունները մինչ որս էլ ընդառաջ չեն զնացել բանվորուհիների պահանջներին, բայց և այնպես, մարտի 8-ի միջազգային բանվորուհիների այդ տոնին մեծ ազդեցությամբ են անում. բուրժուական յերկրների բանվորուհիները այդ որը կոմմունիստական Խոտերնացիոնալի ղեկավարութեամբ պայքարում են կապիտալիստ-բուրժուաների դեմ:

«ԿԱՆԱՆՑ ՈՐԸ» ՌԵԻՍՍՏԱՆՈՒՄ

Ռուսաստանի ղիտակից բանվորուհիները առաջին անգամ 1913 թ., ցարական ռեակցիայի այդ ժխտին, դուրս են գալիս փողոցները տոնելու Մարտի 8-ի որը և իրենց բողոքի ձայնը հնչեցնելու ցարական միլիտարիզմին: Բեակցիայի այդ սի ուրերին դժվար եր Ռուսաստանում կազմակերպել միտինգներ ու շքերթներ. բանվորուհիները կարողացան միայն ալդ որվա բանվորական «Պրավդա» և «Լուչ» թերթերում հիշատակել որվա մասին,

Թերթում տեղափոխել ելին բանվորուհիների շարժման հերոսների լուսանկարները և Կլարա Յետկինի շնորհավորական հեռագիրը. Բացի դրանից, կուսակցական ընկերները Լենինգրադի Կաշաշենկյան բիրժալում «գիտական յերեկո» անվան տակ կազմակերպել ելին Մարտի 8-ի որվա առթիվ «Մամուլ միսիկ»։ Դանիձը լցված էր բանվոր բանվորուհիներով. խոսում ելին կուսակցական ընկերներ. «ձածուկ միտինգը» վերջանալու մոտ՝ վրա յե հասնում ցարական փոստիկանությունը և ձերբակալում և խոսողներին մի քանիսին։

Չնայած որվա տոնն անցավ անհաջող, բայց և այնպես Մարտի 8-ի տոնը անագին նշանակութուն ունեցավ համայն աշխարհի բանվորության համար. միջազգային բանվորությունը համոզվեց, վոր Ռուսաստանի արքանում և, վոր ցարական բանեերը չեն կարող մեղցնել բանվորի ու բանվորուհու բողոքն ու պայքար։

1914 թ. Ռուսաստանում Մարտի 8-ը տոնվեց ավելի կազմակերպված. բանվորական թեթերը նվիրված ելին Մարտի 8-ի տոնին, քաղաքագետը բանվորուհիներին գիտավորյալ թույլ եր տվել տոնի առթիվ կազմակերպել միտինգներ, ժողովներ, այլ և հրատարակել ամսաթերթ՝ նվիրված բանվորուհիներին միջազգային տոնին. սակայն տոնի նախորդակին ցարական կառավարությունը ձերբակալում և խմբադրական կոլեգիալին. միայն կուսակցական ընկերները մի հատուկ համար են լույս ընծայում որվա առթիվ. մի բանի շրջաններում միայն կազմակերպում են ժողովներ, բացատրում են տոնի նշանակութունը, չի հաջողվում կազմակերպելու միտինգներ և շքերթ. փոստիկանությունը մեջ և բնկնում և «նազակաճերով» ցրում խմբվածներին՝ իսկ Մարտի 8-ի տոնը կազմակերպող բանվորուհիներին շատերին բանտ են նստեցնում և Սիբիր ուղարկում։

1914 թվին վրա յե հասնում համաշխարհային պատերազմը, ու այսպիսով 1915-1916 թվականներին միջազգային բանվորուհու որը Ռուսաստանում չի տոնվում բանվոր դասի դավաճան սոցիալատ համաձայնողականները արբեցած ազգայնական տենդենցներով՝ բորբոքում են համաշխարհային պատերազմը, հազարավոր բանվորներ և գյուղացիներ մորթումում են պատերազմի դաշտում, խզվում և միջազգային բանվորության համերաշխությունը։

Սակայն շուտով բարձրանում և մեծ փոփոխի. վրա յե հասնում 1917 թվի, բայց իրենցիկ կոչով Ռուսաստանի բանվորուհիները Մարտի 8-ին, հին տոմարով փետրվարի 23-ին հեղափոխական բալերգով դուրս են գալիս փողոցները իրենց բողոքի ձայնը հնչեցնելու ցարական կառավարությանը։ Լենինգրադի փողոցներից լսվում են հազարավոր բանվորուհիների և թշվառ կանանց կոչեր — բող կուչի պատերազմը, հաց սկսե մե սով և՛ լեկիտաներին վերադադրեմ պատերազմի դաշտից մե տմուսիմներին ու յեղբայրներին։ Սովածությունից ու պատերազմի կոշմարից տանջված բանվորուհիների մասսան միաձայն, կուռ շարքերով գրոհ են տալիս դեպի ցարական պալատը, վորտեղ բազմած եր արյունարբու նիկոլայը. Լենինգրադի բանվորուհիների ժառանգական ցույցերին միանում են նաև հազարավոր բանվորներ և զինվորներ. ցարական փոստիկանության համար անսպասելի յե լինում ապստամբությունը և նա չի կարողանում դիմադրել և այսպես, բանվորներն ու բանվորուհիները բնդհանուր ուժերով ժշում են թագավորին և քար ու քանդ առնում բնդ-միշտ նրա թագն ու պալատը։ Բեվ այսպիսով 1917 թ. Մարտի 8-ը վոչ միտուն միջազգային տոն էր, այլ վ դաշտավ ցարի ճապարկում մի պատմական ուր Այդ ուր Ռուսաստանի հեղափոխական կանուխ բարձրացրին ուրույե-ճախաթի նեղափոխական ջանք յեվ հանգցրին համաշխարհ-

հային հեղինակ, Փետրվարյան հեղափոխությունը սկիզբն
էր հոկտեմբերյան Մեծ հեղափոխության, Ռուսաստանի
բանվորուհին բաղաժանցական կոիվներում առաջին
դիրհերումն էր՝ կուրծքի դեմ սված բանվորի հետ
միասին՝ պաշտպանում էր Խորհրդային իշխանությունը:

ՄԱՐՏԻ 8-Ի ՈՐԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Այն ժամանակ, յերբ Ռուսաստանի բանվորուհին ազատագրված հին կոշմարից, մասնակցում էր նոր կյանքի շինարարության ու ամրացնում Խորհրդային իշխանությունը, Այրբեջանի, Հայաստանի և Վրաստանի բանվորուհին ու գեղջիկուհին դեռևս տնքում էյին մենշևիկ-մուսավաթիստ դաշնակների լծի տակ:

Անդրկովկասի աշխատավորուհու մեծ մասը չգիտեր մարտի 8-ի տոնի մասին: Բայց հեղափոխական ալիքները տարածվում են, կարմիր դրոշակը բարձրանում է նաև Այրբեջանի, Հայաստանի և Վրաստանի վրա: Առաջին անգամ մարտի 8-ի որդ տոնում են Ադրբեջանի բանվորուհին ու գեղջիկուհին Բագվի փողոցները այդ ուրբ օրը լցվում են զանազան ազգությունների հազարավոր բանվորուհիներով: Կոշմարից ազատագրված բանվորուհիները կոչ են անում Հայաստանի և Վրաստանի բանվորուհուն և գեղջիկուհուն ևս բարձրացնելու ազատության դրոշակը: Այդ ուրբ օրը քաղաքի բոլոր շրջաններում և գավառներում կազմակերպվում են միտինգներ, ժողովներ դասախոսություններ: մուսուլման կանանցից շատեր այդ ուրբ դեռ են գցում իրենց չադրները, Բագվում 250 բանվորուհու համար բացվում է անգրագիտության վերացման դպրոց: հիմք է դրվում անգործ և անապաստան կանանց համար հանրակացարան բանալու շենքի:

1921 թվին Խորհրդայնացումից յերկու շաբաթ հետո՝ Թիֆլիսի բանվորուհիները նույնպես տոնեցին մար-

տի 8-ը: պակասներով, հեղափոխական յերգերով բանվորուհիները անցնում են զլխավոր փողոցներով և հավաքվում Ալեքսանդրյան այգին: յերթայրական գերեզմանատանը կազմակերպում են միտինգ: միտինգին բանվորուհիներից մեկը վրացերեն լեզվով ասում է—«միայն այսօր մենք զգացինք, փոր մենք ել մարդ ենք, և այսօր միայն հասկացանք թե ինչ է Խորհրդային իշխանությունը»:

1921 թ. մարտի 8-ին Հայաստանի աշխատավորուհին ու գեղջիկուհին նույնպես տոնում են միջազգային բանվորուհիների տոնը: Յերևանում և գավառներում այդ ուրբ կազմակերպում են միտինգներ, դասախոսություններ: հայ և թուրք գեղջիկուհիները արտասուքով հիշում են կոտորածի ու սարսափի սև ուրբը և վողջում է իրենց ազատարար Խորհրդային իշխանության: Այդ ուրբ Յերևանի բանվորուհիներն ու աշխատավորուհիները իրենց աշխատավորի մի մասը տալիս են սովյալների ոգտին: Գավառական գործկոմները չբավոր կանանց բաժանում են ալյուր, հաց սնտիկ և սապուն:

Հետագա տարիներում յերբ արդեն կին-բաժինները կազմակերպված ու ամրացած են լինում, մարտի 8-ի տոնը կազմակերպվում է ավելի ճշիւ:

Հայաստանի աշխատավորուհին և գեղջիկուհին մարտի 8-ի միջազգային իր այս տոնին՝ իրենից վերջնականապես թափ պիտի տա խափարն ու սոցիալական յերկուց ու հանդիսանա սոցիալական կյանքի նոր կառուցողը: «Առանց կանացի մասնակցության մենք չենք կարող հասնել սոցիալիզմին» սովորեցրել է մեզ ընկ. Լենինը, փորի հուշածանն այսօր, Հայաստանի աշխատավորուհի, նոր կյանքի ճանապարհ է բաց անում:

Հայաստանի բանվորուհիներ ու գեղջիկուհիներ, դուրսնե՛րգ բարձր պահե՛ք, նայեցե՛ք ձեր շուրջը: մեր շաբերում դեռ շատ ունենք անդրագետ ու նախապաշարյա՛ծ կանայք, սոցիեցե՛ք նրանց, մասնակցեցե՛ք խրճ/թ. ընթերցարաների, անկյունների ու դպրոցների բացման:

ԿԵՑՑԵՆ ԲԱՆՎՈՐՈՒՀԻՆԵՐՆ ՈՒ ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆԵ-
ՐԸ, ՎՈՐՈՆՔ ՄԱՐՏԻ 8-Ի ՏՈՆԻՆ ԳՆՈՒՄ ԵՆ
Յ-ՐԴ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼԻ ԴՐՈՇԻ ՏԱԿ:

ԲԱՆՎՈՐՈՒՀԻՆԵՐ ՅԵՎ ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆԵՐ, ԼԵՆԻ-
ՆԻ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ ՆՈՐ ԿՅԱՆՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐԶ ԵՆ
ԲԱՑԵԼ ՁԵՋ ՀԱՄԱՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆՎՈՐՈՒՀԻՆԵՐ ՅԵՎ ԳԵՂՋԿՈՒ-
ՀԻՆԵՐ, ՄԱՐՏԻ 8-ԻՆ ԱՄՐԱՑՐԵՔ ՔԱՂԱՔԻ ՅԵՎ
ԳՅՈՒՂԻ ԿԱՊԸ. ՁԵՐ ԿԱՊԸ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԺՈՂՈ-
ՎՐԴԻ ՅԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ Ե:

ՄԻԱՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ-ԲԱՆՎՈ-
ՐԱ ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԸ-
ՆՈՋԸ ՀԱՄԱՀԱՎԱՍԱՐ ԴԱՐՁՐԵՑ ՏՂԱՄԱՐ-
ԴՈՒՆ. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 7 ՏԱՐՎԱ
ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԽԱՎԱՐ ՃՈՐՏՈՒՀՈՒՆ ԱՅՍՈՐ ԴԱՐ-
ՁՐԵԼ Ե ՆՈՐ ԿՅԱՆՔԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՂ:

ԱՐԵՎԵԼՔԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԿԻՆ, ՎՈՏՔԻ ԿԱՆԳՆԻՐ
ՔՈ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԵՎ ԻՐԱՎԱ-
ԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ:

ԱՐԵՎԵԼՔԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՎՈՏՔԻ
ՅԵԼԻՐ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ, ԱՆԳԼԻԱՅԻ, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ,
ՅԱՊՈՆԻԱՅԻ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԴԵՄ:

ԹՈՂ ԿՈՐՁԵՆ ԱՅՆ ՈՐԵՆՔՆԵՐԸ ՅԵՎ ՍՈՎՈ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ. ՎՈՐՈՆՔ ՃՈՐՏԱՑՆՈՒՄ ԵՆ
ԱՐԵՎԵԼՔԻ ԿՆՈՋԸ:

ԳԻՆԵ Ե 5 ԿՈՂ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0236186

